

3-1-2017

Omgaan met ethische dilemma's

Een onderzoek naar ethische
dilemma's bij de
gemeentestichtingen de Rank
Leidsche Rijn en de Lunch Ede

Joël Meindersma

Christelijke hogeschool Ede

Academie theologie

Een afstudeeronderzoek in opdracht van

Onderzoekskring Baptist Identity, onder begeleiding
van Henk Bakker

Inhoudsopgave

Inleiding	4
1. Methode	6
1.1 Deelnemers aan het onderzoek	6
1.2 Onderzoeksontwerp	6
1.3 Meetinstrumenten	7
1.4 Analyseprocedure.....	7
2. Met wat voor ethische dilemma's hebben de Rank de Leidsche Rijn en de Lunch Ede	9
2.1 Ethische dilemma's	9
2.2 Conclusie.....	9
3. Hoe gaan de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede om met ethische dilemma's?	10
3.1 Resultaten Rank Leidsche Rijn	10
3.2 Resultaten Lunch Ede	11
3.3 Uitgangspunten ethische dilemma's	13
3.4 Conclusie.....	18
4. Welke benaderingen zijn er voor jonge gemeentes in het omgaan met ethische dilemma's en hoe verhoudt de praktijk van de onderzochte gemeentes zich tot deze benaderingen?	19
4.1 Vier ethische modellen voor morele dilemma's	19
4.2 Onderzochte gemeentes en de vier modellen	20
4.3 Karakterethiek als mogelijk vijfde model	20
4.4 Conclusie.....	22
5. Conclusie	24
5.1 Hoofdpijnen	24
5.2 Conclusie hoofdvraag	25
5.3 Aanbevelingen	26
5.4 Evaluatie.....	27
Bibliografie	28

Inleiding

Het rapport dat voor u ligt, is het resultaat van mijn onderzoek naar het omgaan met ethische dilemma's. Voor mijn afronding van mijn opleiding Godsdienst Pastoraal Werk heb ik dit afstudeerproject uitgevoerd. De Rank Leidsche Rijn Utrecht en de Lunch Ede zijn de twee gemeentes waar ik mijn onderzoek verricht heb. Dit zijn beiden gemeentestichtingen voortkomend uit een moedergemeente, aangesloten bij de Unie van Baptistengemeenten. Mijn opdrachtgever in dit onderzoek is Onderzoekskring Baptist Identity (OKBI).

De ervaringen die ik opgedaan heb in mijn stageplek bij het gemeentestichtingsproject Geloven in Spangen zijn de aanleiding geweest voor dit onderzoek. Geloven in Spangen is een wijkkerk die zich richt op allerlei verschillende culturen, vooral op de Kaapverdise en de Surinaamse culturen die een katholieke achtergrond hebben. Bij Geloven in Spangen kwamen in de tijd van mijn stage geregeld mensen uit deze culturen tot geloof. Dit waren vaak mensen, waar het geloof relatief nieuw voor was. Wat ik geleerd had in mijn christelijke opvoeding, hadden zij nooit geleerd. Veel van deze nieuwelingen in het geloof, woonden ook na hun geloof bijvoorbeeld nog samen en 'vloekten er nog op los' als het hen uitkwam. Ik vond het boeiend om dit proces te zien en vroeg me af hoe een gemeente hier verstandig en passend op kon reageren. Ik begon voor mezelf hier vragen bij te stellen. Enkele van deze vragen waren: moet er nu meteen een duidelijke begrenzing gegeven worden aan deze nieuwe mensen in het geloof? Of is het prima om mensen hier een groeiproces in te gunnen?

De vragen die bij mij opkwamen hebben ertoe geleid dat ik me hier meer in wilde gaan verdiepen. Vanuit dit verlangen ben ik onderzoek gaan doen naar hoe gemeentestichtingen met dergelijke ethische vragen omgaan. Ik heb contact gezocht met OKBI en samen met hen heb ik hier een onderzoek naar opgezet.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt:

Wat kan over ethische besluitvorming geleerd worden van de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede voor een gemeente die wil leren missionair present te zijn?

Dit onderzoek geeft aan de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede een spiegel in hoe ze omgaan met ethische dilemma's, kan OKBI gebruiken voor de identiteitsontwikkeling van Baptistengemeenten en heeft voor mij als doel om te komen tot helpende adviezen in ethische besluitvorming voor gemeenten die willen leren missionair present te zijn.

Het onderzoek is in de volgende deelvragen opgedeeld:

1. Met wat voor ethische dilemma's hebben de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede te maken?
2. Hoe gaan de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede om met ethische dilemma's?
3. Welke benaderingen zijn er voor jonge gemeentes in het omgaan met ethische dilemma's en hoe verhoudt de praktijk van de onderzochte gemeentes zich tot deze benaderingen?
4. Wat kan over ethische besluitvorming geleerd worden van de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede voor een gemeente die wil leren missionair present te zijn?

Begripsafbakening

De belangrijkste begrippen uit de probleemstelling en deelvragen zullen hieronder kort worden toegelicht:

1. Ethische dilemma's

Waar in vroegere tijden kerkelijken zich makkelijk lieten gezeggen door voorgangers en leidinggevenden in de kerk, is men tegenwoordig erg gesteld op haar privacy en vrijheid. Het wordt steeds lastiger om als kerk duidelijke lijnen neer te zetten en alle kerkleden daarin mee te krijgen. Daarbij komt dat kerken die missionair willen zijn ook in het spanningsveld komen dat de ethiek van

de 'wereld' veel verschilt van die van de kerk. Ook de culturele verscheidenheid zorgt hierbij voor extra verschillen. Als de kerk het evangelie in de wereld gaat verkondigen, komt men zonder enige twijfel tot verschillen in normen en waarden. Er kan dan confrontatie plaatsvinden tussen de post-christelijke cultuur en de kerk. Bij deze ethische confrontatie en ethische dilemma's kan gedacht worden aan thema's als homoseksualiteit, de kijk op het huwelijk en samenlevingsvormen. (Nullens, 2015, pp. 11-12)

2. Ethische besluitvorming

In het onderzoek wordt gekeken naar hoe de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede tot ethische besluiten komen. De focus ligt hierbij vooral op hoe de gemeentes omgaan met ethische dilemma's die voorkomen bij seculiere toetreders in de gemeente. Bijvoorbeeld: hoe wordt omgegaan met een net gelovig stel dat samenwoont en zich wil laten dopen?

3. Een gemeente die wil leren missionair present te zijn

Hier wordt een (fictieve) gemeente mee bedoeld die vastgeroest is in oude structuren en/of vernieuwing wil omdat veel mensen de gemeente verlaten, en wil leren om op nieuwe manieren kerk te zijn en iets te betekenen voor niet-christenen uit de omgeving.

1. Methode

In het onderzoek worden suggesties gedaan aan gemeentes die missionair present willen zijn. Het is dan ook een voorschrijvend onderzoek. Dit voorschrijvende karakter is in het onderzoek beschrijvend, of prescriptief van aard. Het is niet de bedoeling om gemeentes een norm op te leggen over wat de beste manier is om met ethische dilemma's om te gaan, maar om gemeentes (nieuwe) inzichten en kansen te laten zien, die mogelijk voor hen helpend kunnen zijn.

In het onderzoek is gekozen voor een kwalitatieve aanpak. Deze manier is onder andere gekozen omdat het gaat om een klein aantal mensen waar informatie van gevraagd wordt. Dit zijn de leiders van de jonge gemeentes (jonger dan 10 jaar) de Rank Leidsche Rijn (Utrecht) en de Lunch Ede. Er zijn enerzijds interviews gegeven en anderzijds is er een literatuuronderzoek gedaan.

1.1 Deelnemers aan het onderzoek

Vanuit mijn opdrachtgever Onderzoekskring Baptist Identity (OKBI) heb ik een paar gemeentestichtingen (de gemeentes hebben een baptistengemeente als moedergemeente) aangereikt gekregen die ik kon benaderen voor mijn onderzoek. De Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede stonden er voor open, dat ik hun gemeente mocht onderzoeken. In beide gemeentes heb ik drie van de leidinggevendenden geïnterviewd. In de ene gemeente zijn dat oudsten en de voorganger (de Rank), en in de andere gemeente zijn dat leden van de stuurgroep (de Lunch).

In het onderzoek is gekozen voor een selecte steekproef. In beide gemeentes had ik een contactpersoon. De leidinggevendenden van de gemeentes die ik geïnterviewd heb, zijn door deze contactpersoon uitgekozen. De geïnterviewden zijn gekozen vanwege hun kennis over het onderzoeksonderwerp. (Verhoeven, 2011, pp. 189,190) Bij beide gemeentes heb ik meer dan de helft van de leidinggevendenden gesproken. Deze heb ik met de mail benaderd voor een interview. Bij vier van de interviews met de leiders ben ik bij de persoon thuis geweest en twee interviews heb ik via skype gedaan.

Voor mijn beeldvorming van de gemeente heb ik in beide gemeentes een dienst bezocht. Ook heb ik twee groepsinterviews gehouden (in beide gemeentes één). Dit was om te kijken of de visie van de leiding ook terug te vinden was bij de gemeente.

De populatie van het onderzoek bestaat uit alle betrokkenen rondom de gemeentes van de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede. De gemeentes zijn uitgezocht op hun nog korte bestaan. De gemeentestichtingen bestaan beide minder dan tien jaar. Daarnaast hebben beide gemeentes als missie om niet-christenen uit de omgeving met het christelijk geloof te bereiken.

1.2 Onderzoeksontwerp

Zoals we al zagen is er gekozen voor een kwalitatieve methode van dataverzameling. Eerst zijn er diepte-interviews en groeps gesprekken gehouden in de gemeentes. Deze interviews hebben resultaten opgeleverd voor het onderzoek. Daarna ben ik in de literatuur gaan zoeken naar verbanden met de onderzochte praktijk.

Er is gekozen voor een kwalitatieve methode om de volgende reden: in kwalitatief onderzoek staat de beleving van de onderzochte personen centraal. (Verhoeven, 2011, p. 141) De geïnterviewden krijgen hierdoor zelf de ruimte om betekenis te geven aan de praktijk van de gemeente. In dit onderzoek naar ethische dilemma's is deze ruimte nodig om tot een verdiepende slag te kunnen komen.

Er is gekozen om eerst praktijkonderzoek te doen en daarna pas literatuuronderzoek. Dit is gedaan zodat de literatuur goed kon aansluiten op de praktijk. Het praktijkonderzoek had nu de volledige vrijheid om tot onafhankelijke antwoorden te komen. De literatuur heeft deze antwoorden kunnen bevestigen en/of verdiepen.

Mogelijkheden van het onderzoek

Het gedane onderzoek biedt de volgende mogelijkheden:

- Door zowel praktijkonderzoek te doen als literatuuronderzoek is er een gedegen basis gelegd voor de conclusies van het onderzoek en komen de praktijk en de theorie met elkaar in gesprek.
- Het literatuuronderzoek sluit goed aan op het praktijkonderzoek, omdat eerst de praktijk onderzocht werd en de literatuur daar aansluiting op zocht.
- Door de voorschrijvende suggesties die het onderzoek meegeeft, kan menig gemeente die zich meer naar buiten wil richten, voordeel doen van de onderzochte gemeentes.
- Dit onderzoek kostte geen geld voor de opdrachtgever. Wel werd tijd gevraagd van mijn begeleiders, meelezers en contactpersonen: Henk Bakker (CHE), Daniël Drost (OKBI), Dirk-Jan Horjus (De Rank Leidsche Rijn) Froukje Davidse (De Lunch Ede)

Beperkingen van het onderzoek

In het onderzoek waren ook enkele beperkingen:

- Het praktijkonderzoek is gestoeld op de diepte-interviews met de leiders van de gemeentes. Er zijn wel groepsinterviews gedaan met gemeenteleden, maar die zijn enkel gebruikt voor beeldvorming van de gemeentes. Een breder draagvlak van het praktijkonderzoek had het onderzoek nog meer valide en betrouwbaar gemaakt.
- Sommige stukken in het literatuuronderzoek hadden nog meer onderbouwd kunnen worden met meer literatuur.

1.3 Meetinstrumenten

Hoe ben ik tot mijn vragenlijst voor de diepte-interviews gekomen? Eerst heb ik beknopt literatuuronderzoek gedaan over ethiek en nieuwe toetreders in het christelijk geloof. Ik heb in deze literatuur gezocht naar begrippen die naar voren kwamen en verband hadden met ethische dilemma's (zie in de bijlage voor de verantwoording hiervan). Naar aanleiding van deze begrippen ben ik tot vragen en tot casussen gekomen. Bij deze vragen en casussen heb ik altijd de relevantie van de eerste en tweede deelvraag van mijn onderzoek voor ogen gehouden. Doordat diepte-interviews de belevingswereld van de respondent als uitgangspunt hebben, is het interview niet helemaal te regisseren en is er ook een bepaalde vrijheid gegeven aan de geïnterviewde (Verhoeven, 2011).

1.4 Analyseprocedure

Het onderzoek heeft een kwalitatieve basis en bestaat uit (1) diepte-interviews en (2) literatuuronderzoek. Hieronder zal ik de analyse van deze beide onderdelen bij langs gaan.

Analyse diepte-interviews

Eerst zijn de interviewvragen opgesteld door middel van het proces zoals eerder vermeld (1.3). De gegeven interviews heb ik opgenomen en later uitgewerkt tot een uitgebreide samenvatting. Vervolgens heb ik per vraag bij de interviews de kernen van het antwoord verschillende kleuren gegeven (gefragmenteerd) en hier vervolgens codewoorden aan gehangen (bijv. bij vraag 1: code 1a, 1b en vraag 2: code 2a, 2b etc.). De volgende stap bestond eruit om per gemeente de codewoorden te groeperen onder clusters. De codewoorden zijn onder deze clusters in een hiërarchie gezet. Alleen de codes die twee of drie keer genoemd werden (door de drie leiders) zijn opgenomen in de uiteindelijk gemaakte ethische modellen van de gemeente. Hoe het proces precies is gegaan, is terug te vinden in de bijlage.

Analyse literatuuronderzoek

Na het praktijkonderzoek gedaan te hebben, heb ik de resultaten hiervan opgesomd. Ik ben tot zeven

kernpunten gekomen, over hoe de onderzochte gemeentes om gaan met ethische dilemma's. Deze zeven onderwerpen ben ik daarna in de literatuur bij langs gegaan. Er is gezocht waar de uitkomsten van het praktijkonderzoek verbanden hadden met literatuur. De onderwerpen zijn geplaatst in de literatuur en zijn meer verdiept.

Ten slotte is in het onderzoek gekeken welke modellen er bestaan voor het omgaan met ethische problemen. Deze modellen zijn eerst beschreven en daarna is gekeken naar overeenkomsten en/of verschillen met de onderzochte gemeentes.

Om de privacy van de gemeentes te waarborgen zijn in dit document, dat publiekelijk toegankelijk is, de bijlagen uit het onderzoek weggelaten.

2. Met wat voor ethische dilemma's hebben de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede te maken?

Dit hoofdstuk behandelt de ethische vraagstukken die spelen of hebben gespeeld bij de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede.

2.1 Ethische dilemma

In de beide gemeentes hebben in het verleden verschillende ethische dilemma's gespeeld. Sommige van deze kwesties hadden te maken met huwelijksproblematiek. Dit kon dan bijvoorbeeld gaan over een getrouwd stel dat wilde gaan scheiden. Of iemand die een taak had in de gemeente, maar dat het huwelijk van diegene niet liep. Kon zo iemand dan wel een taak in de gemeente vervullen? Ook zijn er kwesties geweest rondom samenwonen. Een bepaalde situatie ging bijvoorbeeld over een jong stel dat samenwoonde, tot geloof kwam en zich bij deze gemeente wilde voegen. Ook was er een situatie van een stel dat net voordat ze wilden trouwen nog een periode wilden samenwonen om te kijken of trouwen echt iets voor hun was.

Een ander groot dilemma dat naar voren kwam in een van de gemeentes ging om het spanningsveld van veiligheid en gastvrijheid. Een man die verdacht was geweest voor crimineel gedrag kwam op een bepaald moment naar een ontmoeting van de desbetreffende gemeente. Af en toe was er ook een activiteit in huiselijke kring. Een keer wilde deze man ook deelnemen aan een activiteit bij iemand van de gemeente thuis. Door de achtergrond van deze persoon hadden verschillende mensen hier moeite mee, in de angst dat de man binnen de gemeente weer in de fout zou gaan. Het dilemma ontstond toen voor de gemeente of ze voor bescherming van haar leden moesten kiezen, of complete gastvrijheid moesten waarborgen.

De overige kwesties binnen de gemeentes waren rondom problemen in de communicatie. Een voorbeeld hiervan was een vrouw die met de beste bedoelingen iemand op iets aansprak, maar dit niet op een heel nette manier deed. Een ander voorbeeld ging over een man die met regelmaat diensten bezocht en wel eens seksistische opmerkingen maakte naar vrouwen, waar deze vrouwen vaak niet van gediend waren. Weer een andere situatie ging over een persoon die snel het conflict opzocht met anderen en snel boos werd. Deze persoon was zich dan van geen kwaad bewust en dit was voor de gemeente dan een uitdaging om hier goed mee om te gaan.¹

2.2 Conclusie

We hebben in dit hoofdstuk gekeken naar de meest voorkomende ethische dilemma's in de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede. In de gemeentes kwam de problematiek vooral voor op de gebieden van huwelijk, samenwonen, communicatie in de gemeente, en veiligheid en gastvrijheid.

¹ Om de privacy van de gemeentes te waarborgen is in dit document, dat publiekelijk toegankelijk is, niet genoemd welke dilemma's bij welke gemeentes horen

3. Hoe gaan de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede om met ethische dilemma's?

We gaan nu kijken naar hoe de gemeentes de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede omgaan met ethische dilemma's. In de bijlage vindt u twee modellen (figuur 1 en 2) waar door middel van kernbegrippen is weergegeven hoe ethische processen lopen binnen de gemeentes. Eerst zal ik een toelichting geven bij deze modellen. Na de resultaten uit mijn onderzoek beschreven te hebben, gaan we kijken naar de belangrijkste ethische uitgangspunten van de gemeentes. Deze uitgangspunten gaan we nader bekijken en zullen in gesprek worden gebracht met de literatuur. Waar mogelijk verklaard zal worden waarom deze uitgangspunten van belang zijn voor een of beide van deze gemeentes. Ten slotte zal er een conclusie komen op welke manier de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede ethische vraagstukken behandelen.

3.1 Resultaten Rank Leidsche Rijn

Ethische besluiten

In de Rank (als ik spreek van 'de Rank' is dit een verkorting van de Rank Leidsche Rijn en bedoel ik hier de andere Rank-gemeentes niet mee) behandelt de raad de ethische dilemma's die in de gemeente spelen. Als er bijvoorbeeld een stel gaat samenwonen, is het de taak van de raad (bestaande uit voorganger en oudsten) om met hen het gesprek aan te gaan en de situatie te beoordelen. De gemeente heeft als taak om samen ethisch beleid op te stellen. Ethisch beleid kan de gemeente samen wijzigen.

Bronnen

In de omgang met ethische dilemma's heeft de Bijbel een belangrijke rol. Zoals een oudste het typeerde: 'de Bijbel is leidend in het geven van een eerste antwoord of van een richting'. Daarnaast heeft de gemeente documenten over ethische discussies. Hieronder vallen bijvoorbeeld bepaalde richtlijnen die de gemeente probeert na te leven op ethische punten. Ook omvatten deze documenten een protocollenmap. In de protocollenmap staan zaken die in de gemeente gespeeld hebben en waar de gemeente destijds een besluit over genomen heeft. Deze documenten over ethische discussies kunnen in de loop van de tijd veranderen. De gemeente heeft samen de mogelijkheid om hierin veranderingen door te voeren.

Kernpunten

Bij het behandelen van ethische dilemma's zijn er bepaalde kernpunten die van belang zijn. Een daarvan is de context. De context van een situatie moet altijd meegewogen worden door de raad bij een ethische kwestie. Elke ethische situatie is namelijk uniek.

Een ander belangrijk punt is dat gemeenteleden elkaar altijd moeten kunnen aanspreken. De Rank wil samen een gemeenschap zijn van discipelen van Jezus. Dit volgen van Jezus willen ze serieus nemen en daar hoort het aanspreken van elkaar bij.

Bij het meewegen van de context hoort ook het volgende punt: ruimte geven aan de oprechte zoeker. Als de raad merkt dat een persoon nog niet helemaal de levensstijl heeft zoals zij die graag zouden zien, maar wel oprecht is in zijn of haar zoektocht in het geloof, dan krijgt zo iemand daarin de ruimte. Als ze echter merken dat iemand heel negatief is, alles in twijfel trekt en ook het geloven niet serieus neemt, dan zorgt dat in die context juist voor weinig 'goodwill' bij de raad.

Een laatste belangrijk uitgangspunt is het zoeken van de wil van Jezus in ethische situaties. Niet alles hoeft precies via de regel gespeeld te worden, maar het is ook juist belangrijk om naar het hart van de mensen te kijken. De gemeente wil ook kijken hoe Jezus met bepaalde situaties omging en wil daar lering uit trekken voor de praktijk.

Ethisch handelen

De bronnen en de kernpunten bepalen samen hoe de raad handelt in een bepaald ethisch dilemma.

In dit handelen van de raad zijn er bepaalde stappen die bewandeld worden. Als er een ethische kwestie speelt, gaat de raad in bespreking hoe ze het best kunnen handelen in de situatie. Naast de situatie samen te bespreken wordt er ook voor gebeden. Met de desbetreffende persoon (of personen) wordt het gesprek aangegaan. Op deze manier kan de raad de situatie beter inschatten en komen de beweegredenen van de persoon aan het licht aangaande het handelen. De raad zal zelf ook vertellen hoe zij in de situatie staat en communiceren wat hun richtlijnen is. Als de raad merkt dat de persoon serieus zoekend is in het geloof, zal hij/zij tijd en ruimte krijgen om na te denken over de situatie. Als de persoon niet serieus zoekende is en/of echt blijft verschillen in bepaalde essentiële punten, kan de raad de persoon uiteindelijk adviseren om een gemeente te zoeken die beter bij hem/haar past.

Gemeente beleidsvorming

De gemeente is samen verantwoordelijk voor het ethisch beleid wat zij voert. Samen kan ethisch beleid gewijzigd worden. In de gemeente is er de openheid voor gesprek. Het gesprek over ethische keuzes wordt aangegaan als dit ter sprake komt. Zo is er in de gemeente een discussie geweest over de vraag of een vrouw in de gemeente mag voorgaan of oudste kan zijn. Uiteindelijk heeft de gemeente hierop ook beleid gewijzigd.

In de gemeente is er ook ruimte voor meningsverschillen. Als iemand van de gemeente een andere mening is aangedaan over een bepaald onderwerp, dan is er de ruimte om hier het gesprek over te zoeken. De gemeente zal dan thema-avonden over dit onderwerp kunnen houden en als het onderwerp blijft leven in de gemeente, dan is het mogelijk een stemming te houden voor het wijzigen van beleid.

Nieuwe gelovigen

De gemeente tracht om nieuwe bezoekers liefdevol te ontvangen. Als men nog niet gelooft of net gelooft zullen deze personen ruimte krijgen om het geloof te gaan ontdekken. Ze krijgen dan ruimte om te groeien en hoeven niet meteen een 'perfect' christelijk leven te hebben. Het startpunt voor nieuwe gelovigen is het leren kennen van Jezus. Dat zal het begin zijn waar de gemeente zich bij deze mensen voor inzet.

Andere baptistengemeenten

De Rank Leidsche Rijn lijkt in haar manier van ethische besluiten nemen op haar moedergemeente de Rank Utrecht. Bepaalde documenten die de gemeente gebruikt, worden ook gebruikt door de Rank Utrecht.

Toch zijn er tussen bepaalde baptistengemeentes wel verschillen te noemen in ethische keuzes die genomen worden. In sommige gemeentes is samenwonen bijvoorbeeld geen probleem en in weer andere baptistengemeentes is het geen probleem om kinderen te dopen.

3.2 Resultaten Lunch Ede

Ethische besluiten

Als er ethische dilemma's zijn, worden deze bij de stuurgroep neergelegd. Deze komt dan samen en komt tot een besluit. Het kan zijn dat de stuurgroep ook mensen van de Lunch spreekt voor adviezen of meningen. In de stuurgroep zitten de leidinggevenden van de Lunch en deze personen zijn ook afkomstig uit de Lunch.

De gemeente wordt betrokken in het gesprek als er besluiten worden genomen. Eens in de zoveel tijd is er een open avond waar iedereen van de Lunch welkom is om mee te praten over op dat moment relevante onderwerpen.

Bronnen

Een belangrijke bron waar uit geput wordt binnen de Lunch is de Bijbel. Waarden die de Lunch

belangrijk vindt, komen voort uit de Bijbel. Ook in ethische besluiten die genomen worden geeft de Bijbel bepaalde richting aan de Lunch.

Verder is in de Lunch weinig vastgesteld beleid. Leden van de Lunch voelen veel verantwoordelijkheid voor elkaar en het gesprek gaande houden wordt als van groot belang gezien.

Kernpunten

Bij ethische kwesties is een kernpunt voor de Lunch om te zoeken wat Jezus zou doen in de situatie. De Lunch wil graag samen Jezus volgen. Dat volgen is niet altijd makkelijk en mag best wel wat kosten.

Als zich een dilemma voordoet is relatiegerichtheid voor de gemeente van belang. Dat wil zeggen dat ze het belangrijk vinden om echt het gesprek aan te gaan met de persoon in kwestie. Dit gesprek vanuit de Lunch wordt dan ook gevoerd met iemand die de persoon al kent en waar over en weer een vertrouwensband is. De Lunch zal ook proberen om vol liefde en nabijheid met de desbetreffende persoon om te gaan.

Een ander uitgangspunt is het ruimte geven aan de verscheidenheid van bezoekers van de Lunch. Niet ieder persoon hoeft over bepaalde onderwerpen hetzelfde te denken. Binnen de Lunch is er ruimte voor groei en dat God nieuwe inzichten aan mensen geeft.

Men voelt daarnaast wel verantwoordelijkheid voor elkaar. De gemeente vindt het daarom ook belangrijk om elkaar op dingen te kunnen aanspreken. Of een vraag te stellen waarom iemand iets op een bepaalde manier doet. Samen wil de Lunch Jezus volgen en dan mag je daar ook serieus in zijn en op elkaar toezien

Ethisch handelen

Vanuit de Bijbel en de kernpunten die de Lunch heeft, komt ook een manier van handelen van de stuurgroep voort in ethische kwesties. De stuurgroep zal in een kwestie altijd samen om tafel gaan zitten om het te bespreken. Daarnaast zal men er samen over in gebed gaan. Daarna zal een afgevaardigde van de stuurgroep ook in gesprek gaan met de persoon in kwestie. Deze zal bevraagd worden op zijn/haar beweegredenen. Waar mogelijk zal deze persoon ook uitgedaagd worden om dingen anders te doen of over bepaalde dingen te gaan nadenken.

Gemeente ethische gespreksvoering

De gemeente is samen verantwoordelijk voor beslissingen. De stuurgroep is door de gemeente aangesteld om situaties te beoordelen en voorstellen te doen. De gemeenteleden van de Lunch worden in beslissingen wel gekend en hebben de mogelijkheid om mee te doen in het gesprek. In de Lunch is dan ook veel ruimte voor gesprek. Er is ruimte om verschillend over dingen te denken en elkaar te scherpen door deze meningen met elkaar te delen.

Nieuwe gelovigen

In de Lunch worden nieuwe bezoekers snel opgenomen in de groep. Door de kleinschaligheid van de Lunch kan iemand niet onopvallend bij de Lunch komen en komt men er makkelijk tussen. De ervaring is dan ook dat mensen zich snel bij de Lunch thuis voelen. Enkele personen bezoeken de Lunch zelfs al jaren, terwijl ze nog altijd niet zeker zijn van hun geloof. Voor hen is er toch ruimte en zij voelen zich ook onderdeel van de groep.

Andere baptistengemeenten

Anders dan bij baptistengemeenten is de Lunch kleinschalig. De lijnen tot elkaar zijn kort. Alle bezoekers van de Lunch kennen elkaar. Als er een dilemma ontstaat, zijn de lijnen kort en kan makkelijk iemand met de persoon gaan praten. In een grote gemeente waar oudsten in gesprek gaan met mensen waar een dilemma mee is, kennen de personen elkaar vaak minder goed en kan dat verhinderend zijn om een goed gesprek te kunnen voeren.

Wat ook verschilt tussen een baptistengemeente en de Lunch is een informele setting. Bij de

Lunch zijn geen formele vergaderingen, maar worden ook dingen in de wandelgangen geregeld. Door de kleinschaligheid vindt de Lunch beleidsdocumenten ook minder van belang.

3.3 Uitgangspunten ethische dilemma's

We hebben gekeken naar de resultaten die uit de interviews met de leiders van de Rank en de Lunch kwamen. Vanuit deze resultaten komen we tot bepaalde uitgangspunten die voor de Rank en de Lunch bepalend zijn in hun omgang met ethische dilemma's bij nieuw-gelovigen. In deze paragraaf zullen we gaan kijken wat de literatuur over deze uitgangspunten te zeggen heeft. In de uitgangspunten van de Rank en de Lunch zit enige overlap. De thema's: 'Christus als richtpunt' en 'elkaar op dingen aanspreken' komen in beide gemeentes sterk terug. De Rank heeft verder als uitgangspunten: 'Context meewegen', 'geduld voor zwakken' en 'Richtlijnen communiceren'. De andere uitgangspunten van de Lunch zijn: 'samen' en 'morele oefenruimte'.

Sommige uitgangspunten van de Rank en de Lunch zal ik in deze paragraaf niet beschrijven, terwijl die wel van toepassing zijn bij ethische dilemma's. Het is niet zo dat die andere uitgangspunten niet van belang zijn, maar dit zijn de uitgangspunten waarvan ik denk dat daar het accent op ligt bij de gemeentes aangaande omgaan met ethische vraagstukken.

3.3.1 Christus als richtpunt

In het onderzoek is gebleken dat het volgen van Jezus een hoge waarde heeft voor zowel de Rank als de Lunch. Jezus is een fundament van waaruit geleefd wordt. Voor nieuwe gelovigen is Jezus het startpunt. Als men Jezus oprecht wil volgen, dan is het mogelijk om de doop aan te vragen en deel te worden van de gemeenschap. De levensstijl hoeft op het moment van de doop nog niet te voldoen aan de manier hoe de gemeente dat graag zou zien. Als men deel wordt van de gemeente wordt men aanspreekbaar op de levensstijl en dat zal ook gebeuren waar nodig.

Jezus is het startpunt van het geloof. Daarnaast vinden de gemeentes het ook belangrijk om vanuit het licht van Jezus ethische kwesties te bekijken. Hoe zou Jezus omgaan met de situatie die speelt? Wat zou Jezus' wil zijn in een bepaalde situatie? Anders geformuleerd: een gemeente wil zoeken naar de wil van Christus. Dit kan zijn in specifieke situaties, maar ook in processen van beleidsvorming. De poging die een gemeente doet om te zoeken naar wat Jezus' wil is voor de gemeente, of wat God van ons vraagt in een bepaalde situatie, komt dicht bij de vraag waar de christelijke ethiek zich in de kern mee bezighoudt: wat is de wil van God? D. Bonhoeffer noemt God de laatste werkelijkheid. Daar bedoelt hij mee dat het allerbelangrijkste niet is dat ik goed word, of dat ik er voor zorg dat de wereld door mij beter wordt, maar dat Gods werkelijkheid overal zichtbaar wordt als de hoogste en laatste werkelijkheid. God is het goede en wij zijn in ons falen het tegenovergestelde daarvan. Al het vragen naar het goed-zijn van onszelf of van de wereld is onmogelijk als niet eerst de vraag naar het goed-zijn van God gesteld wordt. God is de laatste werkelijkheid die zich openbaart als God in Jezus Christus. Bonhoeffer stelt daarom dat de vraag naar het goede alleen in Christus gevonden kan worden. (Bonhoeffer, *Aanzetten voor een ethiek*, 2012, pp. 35-37) Het zoeken naar wat Jezus' wil is, of wat zijn gedachten zijn voor de gemeente wordt in het Engels ook wel 'discerning of the mind of Christ' genoemd. (Bakker, 2012, p. 35)

In een van de gesprekken met de leiders van de Rank werd genoemd dat het belangrijk is dat we discipelen van Jezus zijn. Een van de leiders noemde bij het discipel zijn twee aspecten: Jezus is zowel onze redder als onze Heer. Als het eerste hiervan meer gaat over de rechtvaardiging, gaat het tweede meer over de heiliging. Eerst wil ik stilstaan bij het feit dat Jezus onze Heer is. Een discipel is iemand die Jezus wil volgen en ook meer wil gaan lijken op Jezus. Dit heeft dus ook invloed op de levensstijl. Een discipel van Jezus staat open om zich te laten vormen en zal soms keuzes moeten maken die moeilijk zijn of pijn doen. Als iemand Jezus gaat volgen moet dat een verandering brengen in de levensstijl van de persoon. Het kan voor een volgeling van Jezus niet zo zijn dat zijn zonden

worden vergeven door de genade van het kruis van Jezus, terwijl de levensstijl bij het oude blijft. Genade zonder verandering in levensstijl noemt Bonhoeffer ook wel 'goedkope genade'. Genade die niets kost. Bonhoeffer geeft juist aan dat het evangelie gaat om kostbare genade. Deze genade is kostbaar omdat zij oproept tot het navolgen van Christus. Bovenal is de genade kostbaar omdat zij God veel gekost heeft. Deze genade heeft God zijn Zoon gekost. Iets wat voor God kostbaar is, kan voor ons mensen niet goedkoop zijn. Jezus vraagt van ons dat we achter hem aangaan en dat dit volgen ons iets kost. (Bonhoeffer, *Navolging*, 2009, pp. 13-15)

Jezus is naast onze Heer ook onze redder. Dit kwam ook duidelijk naar voren in de gesprekken met de Rank. Jezus maakte door zijn werk aan het kruis redding mogelijk voor de mens. Het kruis heeft in de Bijbel een centrale plek. R.B. Hays noemt het kruis (cross) naast gemeenschap (community) en nieuwe schepping (new creation) één van de drie lenzen (perspectieven) die de belangrijkste richtlijn geven om het Nieuwe testament te lezen en te interpreteren. Mogelijk zijn er nog meer lenzen om het Nieuwe testament mee te lezen, maar het duidt wel aan dat het kruis een van de belangrijkste onderwerpen (misschien wel het belangrijkste onderwerp) is in het Nieuwe Testament (en in het Oude Testament dat toewerkt naar het kruis). (Hays, 1996, pp. 196-197). Jezus Christus zorgt door het kruis dat onze relatie met God wordt hersteld, waar dat eerst verbroken was door onze zonde. Dit evangelie zet niet alleen een paar belangrijke punten op een rijtje, maar het gaat onze manier van leven bepalen. (Keller, 2014, pp. 25, 39-40) We worden opgedragen om op Jezus te gaan lijken en ons kruis op ons te nemen. (Hays, 1996, p. 197)

Bergrede

We hebben gezien dat we de levensstijl van Christus als voorbeeld mogen nemen. Deze levensstijl willen zowel de Rank als de Lunch volgen. Het volgen van Jezus mag wat kosten, want het offer aan het kruis van Christus kostte het meeste. We willen Jezus navolgen. Hoe kunnen we dat beter doen dan door te kijken naar de ethische lessen die Jezus ons meegegeven heeft? We kijken gaan kijken naar de Bergrede (Mattheüs 5-7)

De Bergrede is in het begin van Jezus' onderwijs aan zijn discipelen en wordt vaak gezien als een van de belangrijkste Bijbelgedeelten als het gaat om ethiek. In de Bergrede geeft Jezus bevelen die voor ons onmogelijk zijn om volmaakt uit te voeren. Er wordt een levensstijl gevraagd die we als mens nooit in deze mate kunnen bereiken. Dan rijst de vraag op: hoe moeten we de Bergrede dan volgen als we nooit kunnen voldoen aan de eisen die God van ons vraagt? Sommige tradities bekijken de Bergrede als een antithese. Jezus verbiedt boosheid, begeerte, scheidingen, zweren en weerstand tegen kwaad. Ze vinden deze idealistische manier van leven mooi om te zien, maar realiseren zich dat deze hoge idealen voor hun onhaalbaar zijn. Ze merken dat ze deze praktijk niet kunnen navolgen en gaan een andere ethiek volgen in hun handelen. Deze groep gaat de woorden van Jezus zien als een houding, maar dat het hierbij niet gaat om gedragingen, of dat het wel gaat om berouw maar niet om gehoorzaamheid. Het gaat voor hun dan bijvoorbeeld over illustraties of algemene principes zoals liefde, maar die niet bedoeld zijn om te volgen in het dagelijks bestaan. (Gushee., 2003, pp. 132-133) Dit is niet de manier hoe Jezus de Bergrede mijns inziens bedoelde.

G. Stassen en D. Gushee komen met een andere optie genaamd 'threefold transforming initiatives' (drievoudige veranderende initiatieven, of drievoudig patroon). De nadruk bij deze manier van kijken is gericht op verlossing door veranderende initiatieven. De nadruk ligt niet op negatieve geboden die niet mogelijk zijn, maar ligt op positieve verandering. Dat is de weg van bevrijding gebaseerd op genade. Deze initiatieven worden gezien als de normale praktijk die bevolen wordt door Jezus. In Mattheüs 5:21-7:12 is dit zogenaamde driezijdig patroon te vinden. Jezus leerde in de Bergrede normen voor de praktijk. Deze onderwijzingen van Jezus gaan verder dan houding, vage intenties, of alleen morele overtuigingen, maar zijn gedragingen voor het dagelijks leven waar we ons aan conformeren. Welk patroon is terug te vinden in de Bergrede als het gaat om deze veranderende initiatieven? Om dit patroon helder te krijgen zullen we kijken naar Mattheüs 5:21-26. Eerst zien we dat Jezus hier onderwijs uit de traditie van de joden noemt. Dat is in dit gedeelte: 'U hebt gehoord dat tegen de ouden gezegd is: U zult niet doden; en: Wie doodt, zal door de rechtbank schuldig

bevonden worden' (Mattheüs 5:12). Daarna komt de tweede stap waar Jezus een nieuwe praktijk geeft, een corrigerend gedragspatroon, om vrij te komen van gevangenschap in een vicieuze cirkel. In dit voorbeeld is de nieuwe praktijk: 'Maar Ik zeg u: Al wie ten onrechte boos is op zijn broeder, zal schuldig bevonden worden door de rechtbank. En al wie tegen zijn broeder zegt: Raka! zal schuldig bevonden worden door de Raad; maar al wie zegt: Dwaas! die zal schuldig bevonden worden tot het helse vuur.' (Mattheüs 5:22) Jezus geeft hier geen bevel om niet boos op iemand te zijn, of om niet iemand 'Dwaas' te noemen. In het Grieks is 'boos zijn' in Mattheüs 5:22 niet een bevel, maar een steeds voortdurende actie. Het is een diagnose van een vicieuze cirkel waar we vaak in vast komen te zitten: eerst worden we boos en dan beledigen we iemand en leidt het tot problemen. Het is bijvoorbeeld niet zo dat Jezus bedoelt dat we niemand 'dwaas' zouden mogen noemen. Jezus noemt namelijk zelf ook zijn tegenstanders 'dwazen' in Mattheüs 23:17. Het gaat er echter om dat we niet in de vicieuze cirkel komen van kwaad naar erger. Maar Jezus geeft wel degelijk bevelen. Het zijn er vijf, allemaal gebiedende wijs in het Grieks. We lezen: 'Als u dan uw gave op het altaar offert en u zich daar herinnert dat uw broeder iets tegen u heeft, laat uw gave daar bij het altaar achter en ga heen, verzoen u eerst met uw broeder en kom dan terug en offer uw gave. Stel u zo snel mogelijk welwillend op tegenover uw tegenpartij, terwijl u nog met hem onderweg bent; opdat de tegenpartij u niet misschien aan de rechter overlevert en de rechter u aan de gerechtsdienaar overlevert en u in de gevangenis geworpen wordt. Voorwaar, Ik zeg u: U zult daar beslist niet uitkomen, voordat u de laatste kwadrant betaald hebt' (Mat. 5:23-26). Deze bevelen die Jezus geeft zijn veranderende initiatieven, die er voor zorgen dat je verlost wordt van boosheid en als je het verder trekt van doden. Het zijn geen illustraties die Jezus geeft, maar het hoogtepunt van Jezus' onderwijs. (Gushee., 2003, pp. 133-140)

We zien in de Bergrede dat Jezus ons dus wil helpen om niet te vervallen in steeds grotere zonden en daarmee in een vicieuze cirkel. Jezus legt de grens nog strakker dan de eerder gegeven geboden, zodat we worden behoed voor ergere zonden. Het uitschelden van iemand wordt al gelijkgesteld aan doden, want het eerste begin van doden begint met iemand uitschelden of boos op iemand zijn. De ethiek van de Bergrede is er dus vooral op gericht om de angel uit conflicten te trekken en alternatieven te bedenken. Deze initiatieven zijn gericht op vergeving en verzoening. (Bakker, 2012, pp. 58-59)

We hebben in deze paragraaf gezien dat we in een ethische situatie Christus' wil mogen zoeken, want in Christus is het goede van God te vinden. We zagen ook dat Christus zowel onze redder als Heer is. We zoeken Jezus niet voor niets in ethische kwesties, want hij heeft onze zonden weggewassen aan het kruis en daardoor zijn wij bevrijd. Daarop volgt dat hij onze Heer is. De genade van God is waardevolle genade, dus een genade waar navolging op volgt. Het mag wat kosten om Jezus te volgen. In dat verlengde zagen we de ethische lessen die Jezus ons gaf in de Bergrede: hij radicaliseert de eerder gegeven geboden, zodat we niet vicieuze cirkel van kwaad vervallen, maar dat we kunnen blijven leven in vergeving.

3.3.2 Context meewegen

Een ander uitgangspunt wat voor de Rank niet mag ontbreken, is het altijd meewegen van de context van een situatie. Elke situatie is anders en daarmee uniek. Dat de context belangrijk is binnen de Rank, zou onder andere verklaard kunnen worden door de context waar de Rank in staat. De Rank richt zich namelijk op de wijk Leidsche Rijn en komt daar met regelmaat in contact met mensen die niet geloven en weinig van het christelijk geloof afweten. Dit heeft te maken met de ontkerkelijking die momenteel in de samenleving plaatsvindt. De afstand tussen de gesecculariseerde toetreders en de kerk is groot. Om als niet-gelovige te integreren in een christelijke gemeente kost veel tijd. Ook als het gaat om christelijke levensstijl zal de gemeente een nieuwe toetreders tijd moeten gunnen hierin te groeien. (Paas, 2003, p. 152) Hierbij kan ik een stel uit de Rank als voorbeeld nemen. Ze woonden samen toen ze in contact kwamen met de gemeente en kwamen daar tot geloof. De raad is toen ook met dit stel in gesprek gegaan en heeft ook na enkele gesprekken gecommuniceerd dat het huwelijk

de richtlijn is zoals de gemeente het graag zou willen zien. Het stel kreeg tijd om daar over na te denken en kwam zelf tot de conclusie dat het huwelijk Gods bedoeling is en samenwonen niet Gods plan is. De context gaf in dit voorbeeld de doorslag. Het stel kreeg tijd en ruimte om na te denken over de situatie, in plaats van een hoge lat vanuit de gemeente waar meteen aan voldaan moest worden.

3.3.3 Geduld voor 'zwakken'

We hebben gezien dat voor de Rank de context meespeelt in een ethisch dilemma. Ook zagen we in het bovenstaand voorbeeld dat door de context van een situatie nieuw-gelovigen meer tijd en ruimte kunnen krijgen. Een persoon die net tot geloof is gekomen, hoeft nog niet meteen dezelfde levensstijl te hebben als iemand die al dertig jaar christen is. S. Murray heeft het over drie verschillende dimensies in het volgen van Jezus: 'belonging', 'believing' en 'behaving'. Het behoren, geloven en gedragen zijn ondanks dat niet van elkaar te scheiden en beïnvloeden elkaar over en weer. Het veranderen van gedrag of levensstijl is volgens Murray een levenslang proces. Als men gaat geloven in Jezus en hem wil gaan volgen, dan heeft dat als gevolg dat iemand ook wil gaan leven zoals Jezus dat wil. Stap voor stap zal deze persoon steeds meer gaan leven zoals Christus dat van hem vraagt. (Murray, 2004, p. 35)

In het Nieuwe Testament wordt meerdere malen door Paulus gesproken over 'zwakken'. Vaak werden hier de mensen mee bedoeld die in de tijd van Paulus recent uit de 'wereld' waren gekomen en net Jezus gingen volgen. In de brief aan de Korintiërs heeft Paulus het verschillende keren over deze zwakken. Deze personen horen bij de gemeente, maar hebben nog speciale aandacht nodig. Paulus schrijft bijvoorbeeld over deze zwakken dat ze in hun geweten nog niet los van de afgoden staan (Korintiërs 8:7). Het heidendom staat voor deze groep als het ware nog dichtbij. De zwakken hebben de genade van God nodig en de gemeente moet dicht om deze groep heen staan. Het is een vreugde als iemand gevonden is die voorheen verloren was. De gemeente moet geduld hebben voor deze nieuwkomers en hen tijd en ruimte voor groei gunnen. (Paas, 2003, pp. 112-113, 125-126)

3.3.4 Richtlijnen communiceren

We hebben gezien dat de Rank kijkt naar de context van een ethische situatie en dat de Rank ruimte biedt voor groei in levensstijl voor oprechte zoekers/nieuw-gelovigen binnen de gemeente. Wel heeft de gemeente bepaalde richtlijnen, waarvan zij denkt dat deze Bijbels zijn, over christelijke levensstijl. Deze worden ook gecommuniceerd naar de desbetreffende persoon (of personen) in een ethische kwestie.

Deze richtlijnen worden niet gegeven om de vrijheid van deze nieuwe gelovigen in te perken, maar om richting te geven in hoe deze mensen kunnen leren leven hoe God dat van hen vraagt. Het is belangrijk dat een gemeente bepaalde kaders schept en daarbinnen vindt men geestelijke vrijheid, een soort van een 'morele ruimte'. Binnen deze kaders is er ruimte om tot ontwikkeling te komen. Om te groeien in christelijke waarden heeft men een gemeenschap om zich heen nodig. (Bakker, 2012, pp. 28-29) De belangrijkste manier om gevormd te worden als volgeling van Jezus is door de gemeenschap. Groeien dat gebeurt in diepe relaties en in een gemeenschap door samen het evangelie van Jezus te doordenken en in de praktijk te brengen. God vormt ons door ons in een gezin van volgelingen van hem te zetten en samen te groeien in genade en heiligheid. (Keller, 2014, p. 285) Zonder elkaar te scherpen in levensstijl krijgen we een autonome ethiek, waar we voor onszelf persoonlijk uitmaken wat goed is en niet goed is. Dit is een te wankel basis, want een mens komt persoonlijk niet tot een goede balans. Wij gaan daarom voor een ontvangende ethiek, ook wel een heteronome ethiek genoemd. Deze ethiek wordt van buitenaf gegeven door God en vertrekt dan ook in afhankelijkheid van God en van elkaar. (Bakker, 2012, pp. 33-34) Het is dan voor een gemeente ook belangrijk om haar ethische richtlijnen naar haar (nieuwe) leden te communiceren.

Wij hebben een bepaalde richting nodig die van buitenaf wordt gegeven. God geeft die richting en de gemeente probeert die zo goed mogelijk naar haar leden te vertalen. De Bijbel wil de gemeente deze richting geven. Jezus geeft zijn discipelen de Grote Opdracht mee, die hier verband mee houdt:

‘Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Ga dan heen, onderwijs al de volken hen dopend in de Naam van de Vader en van de Zoon en van de Heilige Geest, hun lerend alles wat ik geboden heb, in acht te nemen’ (Mat. 28:18-20). Jezus geeft de discipelen naast de opdracht om alle volken te maken tot zijn discipelen en hen te dopen, ook de opdracht om hen te onderwijzen in het onderwijs dat Jezus aan hen gegeven heeft. Een onderdeel van dit onderwijs is bijvoorbeeld de Bergrede uit Mattheüs, die we behandeld hebben en in bredere zin wordt hier de hele Bijbel mee bedoeld, die naar Jezus toewerkt (het Oude Testament), over Jezus’ leven verteld (de evangeliën) en Jezus principes verder uitlegt (de brieven van de apostelen). We worden opgedragen om nieuwe gelovigen in de gemeente te onderwijzen, ook als het gaat om levensstijl. We proberen als gemeente aan nieuwe toetreders richtlijnen mee te geven, waarvan wij denken dat deze Bijbels zijn, zodat mensen weten welke richting ze op moeten om steeds meer een leerling van Jezus te worden.

3.3.5 Elkaar op dingen aanspreken

De Rank en de Lunch willen een gemeente zijn waar mensen elkaar kunnen aanspreken op gedrag. De raad of de stuurgroep zouden daarin ook graag zien dat zij zelf in dingen worden aangesproken als dit nodig is. Een van de oudsten van de Rank vertelde mij dat de gemeente het aanspreken probeert te doen op de manier hoe het in Mattheüs 18 beschreven staat. In dit Bijbelgedeelte wordt uitgelegd dat bij zonde eerst de persoon wordt aangesproken door één broeder (of zuster). Als dit niet het beoogde resultaat heeft, kunnen er mensen bijgehaald worden om weer in gesprek te gaan met getuigen erbij en ten slotte is er de mogelijkheid om de situatie voor te brengen in de gemeente, met mogelijk resultaat dat iemand uit de gemeente gezet wordt. De gemeente probeert over het algemeen de persoon weer te winnen voor de gemeenschap in een dergelijke crisissituatie. Toch mislukt vaak dit proces van kerkelijke tucht. Waar ligt dat precies aan? T. Chester en S. Timmis geven aan dat het vaak mis gaat in het proces vooraf. Zij hebben het dan over een cultuur die door leidinggevendend geschapen is, wat geen cultuur is van onderlinge zorg en discipelschap. Kerkelijke tucht moet aan de orde van de dag zijn, waarin vermaning en aanmoediging gewoon worden in het kerkelijk leven. Elkaar aanspreken op het handelen wordt dan iets gewoons, in plaats van dat het een uitzonderlijk iets is. Een cultuur van dagelijkse en wederzijdse ondersteuning is nodig in het discipelschap. Een gemeente die samen het leven deelt en zoekt naar het evangelie. We hebben naast de verantwoordelijkheid over ons eigen leven ook de verantwoordelijkheid over onze naaste broeders en zusters. (Timmis, 2011, pp. 96-97)

3.3.6 Samen

De Lunch heeft als hoge waarde om voor mensen een plek te zijn, waar ze zich welkom voelen. Ook in ethische dilemma’s wil men echt de mens in het oog houden. Iedereen is welkom. Ook iemand die beperkt is, of niet past in andere gemeentes vindt een plek bij de Lunch. De ‘drempel’ is als het ware laag. De diensten zijn ook gevarieerd en vaak interactief opgezet. Bezoekers die regelmatig bij ontmoetingen van de Lunch zijn, worden ongeacht of ze geloven helemaal opgenomen in de groep van de Lunch. Om het in vaktermen te zeggen: bij de Lunch gaat ‘belonging’ (behoren) vooraf aan ‘believing’ (geloven). Een niet-gelovige wordt op deze manier een rustig proces gegund, waarin hij al helemaal deel is van de gemeenschap, kan gaan nadenken over het geloof en op een gegeven moment de stap van geloven kan gaan nemen. (Murray, 2004, p. 11)

In de Lunch is een gerichtheid te zien op de relatie met elkaar. In de gesprekken die ik gevoerd heb, merkte ik dat de Lunch door sommigen werd getypeerd als een ‘familie’. De Lunch kan gezien worden als een hechte gemeenschap. Ook dit wordt door de eerdergenoemde Hays gezien als een van de drie belangrijke lenzen waaruit het Nieuwe testament volgens hem gelezen moet worden (community) en daarmee ook een belangrijk onderdeel van het geloof. (Hays, 1996, p. 96)

Gemeenschap (‘Communio’ in het latijn) wordt door P. Nullens beschreven als een van de vier kernwaarden (de andere kernwaarden zijn: zending, waarheid en barmhartigheid) in een missionaire kerk. Wij hebben een relationele God en wij die gemaakt zijn naar het beeld van God zijn ook sociale wezens. Onze verlossing is een sociale verlossing. Het woord van Christus staat centraal in de

gemeenschap. De gemeenschap staat voor dienstbaarheid naar elkaar. We zorgen als gemeenschap voor elkaar en dienen elkaar. Christus laat het voorbeeld in dienen zien in de voetwassing (Joh. 13:3-5, 12-15) en wij mogen onze Heer daarin volgen. (Nullens, 2015, p. 90) We zagen al dat mensen gevormd worden in hun levensstijl door een gemeenschap. Mensen hun karakter wordt ook gevormd in een gemeenschap. (Gushee., 2003, p. 56)

3.3.7 Een morele oefenruimte

Een waarde van de Lunch is de ruimte die er is voor verscheidenheid in meningen. Er is dan ook veel ruimte voor gesprek. Men hoeft het niet altijd eens te zijn met elkaar, maar blijft met elkaar in gesprek om van elkaar te kunnen leren. Nullens noemt ethiek een proces van samen interpreteren. Volgens hem hoort in een gemeente ruimte te zijn voor het met elkaar delen van verschillende opvattingen. (Nullens, 2015, p. 58) Een oefenruimte om samen de liefdevolle dialoog aan te gaan, in een morele ruimte. (Bakker, 2012) Discipelen van Jezus zijn onderweg in navolging. Het is een leerproces dat aangegaan wordt. Het is een proces van vallen en weer opstaan dat we ingaan met Jezus. (Stoppels, 2013) Dit is ook in de morele keuzes. Als een persoon net nieuw is in de gemeenschap zal deze nog niet meteen precies weten wat voor een levensstijl gewenst is als discipel van Jezus. Dit is een proces dat aangegaan mag worden en ontdekt mag worden in de liefdevolle dialoog met mensen uit de gemeenschap.

3.4 Conclusie

We hebben in dit hoofdstuk gekeken naar de resultaten van de interviews met de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede. Vanuit deze resultaten zijn er bepaalde uitgangspunten gekomen die van belang zijn om in acht te houden bij ethische dilemma's die zich aandienen bij mensen die zich aansluiten bij een gemeente en nog maar kort geloven. In elk ethisch vraagstuk houden we Christus op het oog. Vanuit hem bedenken we wat goed is om te doen in een situatie. We kijken hierbij ook of de nieuwgelovige serieus Jezus wil navolgen, ook dat het wat mag kosten en dat hij/zij ook Jezus als Redder weet van zijn/haar zonden. In elk ethisch probleem wordt de context meegewogen. Voor een geseclariseerde toetreders is de afstand met de kerk vaak groot en zo iemand moet tijd gegund worden om hiernaartoe te groeien. De oprechte zoeker/net-gelovige moet daarin ook tijd en ruimte krijgen om te veranderen in levensstijl. Of zoals het Paulus het beschrijft: we moeten geduld hebben voor de 'zwakke'. Toch moeten er wel richtlijnen worden gecommuniceerd naar de nieuwe toetreders, want een heteronome ethiek houdt ook in dat we van God verwachten dat hij het beste voor ons weet in ons handelen. We mogen elkaar vormen door elkaar op dingen aan te spreken als dit gebeurt in een cultuur van onderlinge zorg en discipelschap. We houden het oog op elkaar. Oftewel: de persoon blijft steeds op het oog in een ethisch dilemma. De gemeente is een morele oefenruimte waar ruimte is voor groei en visie in levensstijl en waar steeds een liefdevolle dialoog gevoerd wordt.

Verschillen de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede

We hebben bij beide gemeentes een gerichtheid op Christus gezien. De gemeentes willen een gemeenschap van discipelen zijn die achter Jezus aangaan en dit met elkaar doen. Bij de Rank is te zien dat er meer richtlijnen worden meegegeven, over hoe het goed is om te leven. Bij een ethisch probleem zal deze gemeente vaak communiceren wat hun visie op de situatie is. De Lunch communiceert haar richtlijnen minder en is meer gericht op samen kerk-zijn. Binnen het samen groeien wordt veel ruimte gelaten voor leden om zelf tot geestelijke inzichten te komen. Ook is er meer ruimte om verschillen in opvattingen te hebben.

4. Welke benaderingen zijn er voor jonge gemeentes in het omgaan met ethische dilemma's en hoe verhoudt de praktijk van de onderzochte gemeentes zich tot deze benaderingen?

We gaan in dit hoofdstuk kijken naar vier modellen uit de christelijke ethiek hoe men om kan gaan met morele dilemma's. Daarna zal gekeken worden hoe deze modellen zich verhouden tot de gemeentes. Vervolgens zal een vijfde optie gegeven worden, een soort van groeimodel, waarin de onderzochte gemeentes naast elkaar bekeken worden. Daarna zal tot een conclusie gekomen worden.

4.1 Vier ethische modellen voor morele dilemma's

Moreel idealisme

Moreel idealisme wordt gekenmerkt door een verlangen naar perfectionisme en volkomen heiliging. De geboden die God geeft, zijn volmaakt en altijd en overal geldig. Het schort bij ons vaak aan geloofsvertrouwen. God is trouw aan ons en zal ervoor zorgen dat we niet boven ons vermogen worden verzocht (1 Kor. 10:31) Een geloofsheld voor aanhangers van dit model is Daniël. Hij vertrouwde onvoorwaardelijk op God en werd gered uit moeilijke situaties. In evangelische en piëtistische kringen is dit model populair. Pacifisme wordt ook meestal nagestreefd. Het model is een mooi en idealistisch uitgangspunt, maar is moeilijk te stroken met de gebroken werkelijkheid waar we in leven. (Nullens, 2015, p. 147)

Situatie-ethiek

De situatie-ethiek is een reactie op het eerder beschreven model. Waar het moreel idealisme als te star wordt gezien, wil situatie-ethiek dat het gebod van de liefde centraal staat als het enige absolute gebod. Een voordeel aan dit model is dat er met dit ene gebod weinig ethische conflicten meer mogelijk zijn. Het model ziet zichzelf eigenlijk niet als een model. Het wil in plaats van vast te zitten in de theoretische systemen, gevoeligheid hebben voor concrete en unieke situatie. De beslissingen zijn afhankelijk van de liefde van de medemens. De kracht van het model zit in de nadruk op de liefde, maar deze eenzijdigheid is ook haar zwakte. Het wordt op deze manier toch ingewikkeld om herderlijk beleid uit te zetten. Het is niet Bijbels om liefde en gebod uit elkaar te halen (1 Joh. 2:3-5; 5:3). Het model vindt aansluiting bij de seculiere neiging tot individualisering, waar het geloof en ethiek naar de privésfeer wordt gedrukt. Liefde wordt hol als er geen richtlijnen en algemene normen bij komen kijken. Liefde is het grootste gebod, maar sluit de andere geboden niet uit. Het is de kern van al Gods geboden. (Nullens, 2015, p. 148) Liefde kan gezien worden als gist dat heel het deeg van het brood moet doortrekken. (Douma, 1999, p. 299)

Compromismodel

Een andere manier om te kijken naar ethische dilemma's is het compromismodel. De geboden van God zijn enerzijds absoluut en universeel en anderzijds zijn ze ten opzichte van elkaar relatief. In een moreel conflict moet naar het geheel gekeken worden en tot een goed compromis gekomen worden. In dit model zijn er gradaties van hogere en lagere wetten. Beschermwaardigheid van het leven is bijvoorbeeld belangrijker dan het spreken van de waarheid. De geboden van God hebben hun specifieke situatie en context. Er kunnen zich uitzonderlijke situaties voordoen waarbij het ontbinden van een huwelijk, het negeren van ouderlijk gezag, stelen of liegen wordt toegestaan. Er zijn zo verschillende gradaties in goed en kwaad. Het compromis is het goede, al vraagt dit soms om bepaalde toegevingen aan het kwaad. Een gerechtvaardigde oorlog is in dit model bijvoorbeeld geaccepteerd. Het is voor ons een morele plicht om zwakken te beschermen tegen gewelddadige dictators. Het sterke aan dit model is de theologische degelijkheid en het realisme. We leren van dit model om in een gebroken wereld op een realistische manier lief te hebben. Zwakte aan dit model kan zijn dat er slimme systemen worden gecreëerd en te gemakkelijk tot compromissen wordt

gekomen. De indruk kan gewekt worden dat we het allemaal heel juist weten. Daarom is het goed om de raad van Prediker 12:7 tot ons te nemen: 'Wees daarom niet al te rechtvaardig en meet jezelf geen overdreven wijsheid aan. Waarom zou je jezelf te gronde richten?' In de pastorale praktijk kunnen deze compromissen ook tot moeilijke gevolgen komen. Bijvoorbeeld als iemand niet met een compromis instemt. Dit brengt ons op een vierde model. (Nullens, 2015, pp. 148-149)

Tragiekmodel

Dit vierde model is het tragiekmodel. Ook dit model heeft realisme in zich. Er is gebrokenheid in de wereld en er zijn ook compromissen nodig. De werkelijkheid om ons heen is weerbarstig en we zien tragiek rondom ons. Het verschil met het compromismodel is dat de keuze voor het minste kwaad nog steeds de keuze voor kwaad is. Het mindere kwaad blijft nu nog steeds zonde en daarvoor is vergeving nodig. Dit model, dat sterk past bij de lutherse theologie, heeft een grote nadruk op het kruis en dat we in ons leven zowel zondaar als gerechtvaardigde blijven. Het kruis hebben we steeds nodig om vergeving te vragen. Het leven is nu eenmaal niet volmaakt en we kunnen niet alles op een goede manier oplossen. Deze slimme oplossingen moet de ethiek dan ook niet aandragen. Het tragiekmodel benadrukt dat we steeds afhankelijk blijven van de vergeving van God. (Nullens, 2015, pp. 149-150)

4.2 Onderzochte gemeentes en de vier modellen

De vier modellen hebben allemaal hun eigen kracht en zwakte. Het is dan ook niet mijn bedoeling om een van de modellen te kiezen als beste optie. Wel is het interessant om te zien dat er parallellen te vinden zijn bij de onderzochte gemeentes en de modellen.

Van het moreel idealisme zag ik vleugjes terugkomen bij de Lunch. In contact met de criminele man waren er leden van de Lunch die verregaande gastvrijheid aan deze man wilden verlenen en een bepaalde vorm van idealisme hierbij nastreefden. Anderzijds waren er mensen die in deze situatie meer realistisch waren en meer voor veiligheid van de leden gingen. Een uitspraak van iemand uit de stuurgroep was bijvoorbeeld: 'Jezus zou bijvoorbeeld zeker wel met deze man een maaltijd zijn gaan eten, net als hij at met tollenaars en dergelijke personen in de Bijbel'. In de Lunch zie je dus soms een bepaalde tweedeling als het gaat om idealisme en realisme.

De Rank heeft als uitgangspunt om de context van een bepaald dilemma mee te nemen. In de situatie-ethiek is een grote nadruk op gevoeligheid voor concrete en unieke situaties. Ook de Lunch, die het belangrijk vindt om de persoon altijd op het oog te houden in een ethisch dilemma, heeft ook een bepaalde gevoeligheid voor iedere situatie op zich. Toch gaat de situatie-ethiek verder dan de Rank en de Lunch. De situatie-ethiek is alleen gebonden aan het liefdegebod. Bij de Rank en de Lunch hebben we gezien dat de Bijbel een belangrijke rol speelt in hun ethiek. De richtlijnen (genoemd door de Rank) en Bijbelse waarden (genoemd door de Lunch) gaan verder dan alleen het houden van het liefdegebod.

De Rank en de Lunch raken ook aan het compromismodel. De Rank en de Lunch beseffen beide dat we in een gebroken wereld leven en dat niet alle dilemma's perfect opgelost kunnen worden. De context van een bepaalde situatie zegt soms dat een bepaald gebod belangrijker is dan een ander gebod op een bepaald moment.

Bij de Rank heb ik gezien dat het kruis een centrale plek heeft. Wij zijn zondig en hebben daarvoor vergeving nodig. Bij de Rank heb ik gezien dat Jezus het beginpunt is en daarmee het kruis dat Jezus voor ons droeg om onze zonden te vergeven. De vergeving die God de mens geeft is in elke morele situatie van belang. In elke situatie zijn we afhankelijk van het kruis en van de vergeving van God.

4.3 Karakterethiek als mogelijk vijfde model

Om de karakterethiek te begrijpen zullen we eerst moeten kijken naar deugdenethiek, waar de

karakterethiek uit is ontstaan. Daarna zullen we kijken hoe karakterethiek mogelijk als vijfde model zou kunnen fungeren in het omgaan met morele dilemma's.

4.3.1 Deugdenethiek

De Griekse filosoof Aristoteles (384-322 v. Chr.) is een van de eerste aanhangers van de deugdenethiek. Een deugd is een karaktertrek of een intellect, wat prijswaardig is of bewonderingswaardig. (Gill, 2006, p. 96) De deugd werd door Aristoteles sterk verbonden met de politieke opdracht van de mens. Hierin is Aristoteles typisch Grieks. Traditioneel werden de deugden bij de Grieken verbonden aan burgerplicht, politiek leiderschap en oorlog. Bij de deugden heeft Aristoteles het over individuele kwaliteiten, maar gaat het steeds om hun betekenis in de gemeenschap. De deugd is volgens de filosoof een midden tussen twee vormen slechtheid, de ene vanwege een teveel en de tweede vanwege een te weinig. Een deugd is niet één daad op zich, maar een vaste gesteldheid of een vast karakter. Het is typisch voor de Aristoteles' deugdenleer dat het juiste midden moet gehouden worden. Niets moet overdreven worden. Zo is bijvoorbeeld de deugd van dapperheid het midden tussen overmoed en lafheid. Aristoteles heeft een legio deugden die hij voorstelt. De belangrijkste samenvattende deugden die hij geeft als ethische deugden zijn: moed, matigheid, vriendschap en rechtvaardigheid. (Nullens, 2006, pp. 147-148)

Een belangrijke aanhanger van de christelijke deugdenethiek is Thomas van Aquino. Een zuivere christelijke deugdenethiek, zonder geboden, bestond niet in de klassiek-christelijke wereld. De deugden die Van Aquino hanteerde zijn dezelfde als de traditie van Aristoteles (en Plato) ook wel de zogenaamde natuurlijke deugden: rechtvaardigheid, wijsheid, moed en matigheid. De bovennatuurlijke deugden of theologische deugden voegde hij hierbij toe: geloof, hoop en liefde. Bij de natuurlijke deugden ging Van Aquino mee dat daar steeds het midden in gezocht moest worden. Bij de theologische deugden moet men niet het midden zoeken, want men kan nooit te veel geloof, hoop en liefde hebben. (Nullens, 2006, pp. 150-152)

4.3.2 Karakterethiek en Stanley Hauerwas

Stanley Hauerwas staat vandaag de dag model voor de hedendaagse theologische deugdenethiek. In zijn ethiek is een grote aandacht voor de psychosociale dimensie en de persoonlijke ontwikkeling. Het gaat daarom eerder om karakterethiek dan om de klassieke deugdenethiek. (Nullens, 2006, p. 153) Hauerwas heeft een centrale plaats voor karakter en verhaal in zijn ethiek. Deze twee ideeën van karakter en verhaal kunnen ons helpen om moreel te groeien. (Hauerwas, 2010, pp. 63-64) Daarbij heeft de gemeenschap (community) voor Hauerwas ook een belangrijke vormende rol. Door John Howard Yoder is Hauerwas zich ook meer gaan concentreren op Jezus als uitgangspunt voor zijn ethiek. (Hays, 1996, pp. 253-254) Bij zijn karakterethiek gaat het niet zozeer om de handeling op het moment, maar om de persoon die handelt. Het is een verarming als men zich alleen richt op concrete beslissingen. Morele beslissingen gaan niet alleen over een bepaald moment, maar vloeien voort uit onze persoonlijkheid en liggen in het verlengde van ons karakter. (Nullens, 2006, p. 154)

Karakter en verhaal

Een christen tracht zijn karakter te ontwikkelen. Dit karakter komt voort uit een verhaal waarin zelf oefening heeft plaatsgevonden om zonder illusies of zelfbedrog door het leven te komen. Ons karakter wordt niet gevormd uit een enkel verhaal, maar uit vele verschillende rollen en verhalen. Morele groei vindt plaats bij het constante gesprek dat plaatsvindt tussen onze verhalen en die past bij het karakter van ons bestaan. Christenen hun levens worden gevormd naar de weg die God gaat.

Om ons karakter te vormen moet er getraind worden om bepaalde gewoonten te verwerven. Ook is het belangrijk om ingewijd te worden in verhalen, wat ervoor zorgt dat we onze positie kunnen bepalen ten opzichte van anderen, onze gemeenschap en het universum. We worden wie we zijn doordat het verhaal belichaamd wordt in de gemeenschappen waarin we geboren zijn. Het kan altijd nog dat iemand zich losweekt van het verhaal wat hij vroeger heeft meegekregen en ervoor kiest om zichzelf te herkennen in een verhaal dat hij/zij zich eigen heeft gemaakt. In onze samenleving wordt

het perspectief van een verhaal als vreemd gezien omdat het primaire verhaal tegenwoordig is dat we geen verhaal hebben. Volgens Hauerwas hebben we niet 'geen verhaal' nodig maar een 'waar verhaal'. De Schrift biedt een dergelijk verhaal voor christenen. Het verhaal biedt niet een oplossing voor alle moeilijkheden van het leven, maar is goed doordat God goed nieuws geeft, zodat wij als zijn volk trouw mogen leven in de werkelijkheid dat hij de Heer is van deze wereld. Hoe kunnen wij groeien in dit verhaal van God? Het verhaal van God verlangt niets minder dan volmaaktheid. Het vergt daarom constante oefening om moreel te zijn. We zullen dus volledig moeten participeren in dit verhaal. (Hauerwas, 2010, pp. 63, 82-85)

Volgens Hauerwas ligt de kern van het christelijk geloof niet zozeer in leerstellingen maar in het verhaal. Een verhaal van een ander kan confronteren, wijzen op onze beperkingen, maar ook bemoedigen. Hauerwas geeft aan dat ons karakter zijn stabiliteit en eenheid krijgt door middel van verhalen. Onze identiteit vinden wij en wordt gevormd door middel van het verhaal. Voor een christen betekent dit het identificeren met de verhalen van Israël. Maar het belangrijkste verhaal is dat van Jezus Christus. God maakt zich volgens Hauerwas vooral bekend via Christus. De deugdenethiek biedt voor Hauerwas een belangrijk kader voor de morele vorming. De juiste principes en waarden kunnen afgemeten worden in de vruchten die ze voortbrengen in het karakter en in de geloofsgemeenschap. (Nullens, 2006, pp. 155-156)

4.3.3 Karakterethiek en de onderzochte gemeentes

We hebben bij Hauerwas' karakterethiek gezien dat karakter, verhaal en gemeenschap belangrijk zijn in zijn ethiek. Het verhaal van ons zelf, van anderen en van de cultuur waar we uitkomen hebben (grote) invloed op het vormen van ons karakter. Van Hauerwas leren we dat morele vorming constante oefening is. Het vormen van ons karakter door het verhaal van God en het verhaal van anderen is een proces van groei.

Proces van groei in karakter

In de karakterethiek is de handeling op het moment zelf minder belangrijk dan de morele persoon zelf. Hauerwas is voor een ontwikkeling in het karakter van een persoon. Als zich dan een ethisch dilemma voordoet, zou Hauerwas eerder kijken naar de persoon die in dit dilemma zit, dan meteen conclusies trekken over het dilemma. Bij de Rank zagen we al dat de context van een ethisch dilemma van belang is, maar ook dat er geduld is voor de zwakken (of nieuw-gelovigen). Het christelijk leven is een lang proces van morele groei zoals Hauerwas liet zien. Van Hauerwas kunnen we dan ook leren om in een ethisch dilemma te kijken naar of de persoon in kwestie groeit in karakter naar Jezus toe. Als we deze groei zien, kunnen we geduldig zijn voor de pas gelovige. Ook de Lurch die de persoon in de ethische kwestie altijd op het oog wil houden, sluit op dat punt op de karakterethiek aan. De Lurch wil ruimte geven aan mensen om te gaan te geloven en met Jezus te gaan wandelen. Het is dan ook goed om de morele groei van iemand op het oog te houden. Deze groei in karakter komt voort uit het verhaal van God en het scherpen van de levensverhalen van volgelingen van Jezus.

4.4 Conclusie

We hebben dit hoofdstuk ethische modellen bekeken in het omgaan met ethische problemen. De modellen geven niet een sluitende verklaring om elk ethisch dilemma op te lossen, maar hebben wel kernen laten zien die meegenomen moeten worden in het handelen in ethische kwesties.

Eerst hebben we gekeken naar vier modellen: moreel idealisme, situatie-ethiek, compromismodel tragiekmodel. Het moreel idealisme kunnen we prijzen voor de positieve kijk en dat we ook zeker idealen mogen hebben hoe een ethische levensstijl eruit mag zien. De situatie-ethiek leert ons om elke situatie als uniek te zien en de omstandigheden daarvan mee te wegen. Het compromismodel liet ons zien dat we in een gebroken wereld leven, waar niet alles perfect is. Het model probeert in

een dilemma te kijken welke waarde het hoogste is vanuit een degelijk theologische basis. We zagen het tragiekmodel waar het kruis en de vergeving steeds vooraan staan. We keken ook naar de karakterethiek van Hauerwas, wat we zouden kunnen typeren als een vijfde ethische model. Hij liet ons zien dat we niet alleen naar het specifieke dilemma moeten kijken, maar verder naar de persoon die in het dilemma speelt. Hoe ontwikkelt deze persoon zijn karakter? We worden gevormd door het verhaal van God samen met onze mede-gelovigen. Het morele proces is voortdurend bezig en we blijven oefenen en groeien in ons karakter.

De modellen die ik beschreven heb, hebben hun sterktes en hun zwaktes (hun eenzijdigheid), maar laten wel zien wat bij een ethisch dilemma komt kijken en welke dingen meegenomen moeten worden. Bij de Rank en de Lunch zien we parallellen met de ethische modellen. Wat we mee kunnen nemen van de modellen en ook voorkomt bij de Rank en/of de Lunch nog even kort op een rij: in een ethisch dilemma mogen we een ideaal schetsen, maar door de gebrokenheid van de wereld is het van belang om ook elke situatie als uniek te zien en te kijken welke waarden op het specifieke moment het meest van belang zijn. We werken vanuit een bepaalde theologische degelijkheid met de Bijbel (het verhaal van God) als het verhaal waar we ons karakter mee mogen vormen. Het kruis van Christus en de vergeving van God houden we in ieder dilemma ons voor ogen. Daarnaast gaat het niet alleen om dit ene dilemma, maar ook om de persoon die in dit dilemma een rol speelt. Is bij deze persoon een karakter te zien die een morele ontwikkeling doormaakt? De levensstijl is nooit perfect en is blijvend aan het groeien, gescherpt door de christelijke gemeenschap waar de persoon aan verbonden is.

5. Conclusie

Het tweede hoofdstuk behandelde de ethische dilemma's, waar de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede mee te maken hebben of gehad hebben. Het hoofdstuk dat daarop volgt, liet zien hoe de gemeentes in dergelijke gevallen handelen en welke verbanden hiermee te vinden zijn met (ethische) literatuur. Hoofdstuk vier ging in op ethische modellen in het omgaan met morele problemen. In dit hoofdstuk zal naar de hoofdlijnen van het onderzoek gekeken worden en zal de hoofdvraag beantwoord worden. Het onderzoek zal ook ter discussie gesteld worden en er zullen aanbevelingen gedaan worden over ethische besluitvorming aan gemeentes die willen leren om missionair present te zijn. Ten slotte zal ik een korte evaluatie doen over mijn onderzoek.

5.1 Hoofdlijnen

Christus

De onderzochte gemeentes zoeken Christus in iedere ethische kwestie. Christus is nodig bij ieder ethisch probleem in de gemeente. Allereerst hebben we Jezus nodig, omdat hij voor ons het kruis droeg. Zowel de nieuwe toetreders in de gemeente, waar de gemeente een ethisch dilemma mee heeft, als de oudsten hebben het kruis nodig. We zijn allemaal zondig en hebben vergeving van God nodig door Christus. We leven in een gebroken wereld en moeten realiseren dat in de omgang met ethische dilemma's ook fouten worden gemaakt. Bij Christus mogen wij daar steeds weer opnieuw vergeving voor zoeken.

Jezus Christus roept ons niet alleen op hem als verlosser te aanvaarden, maar ook om hem te volgen als zijn discipelen. Deze navolging is geen goedkope genade, maar kostbare genade. Het mag wat kosten om Jezus te volgen. Jezus vraagt van ons een radicale levensstijl (bijvoorbeeld in de Bergrede). We mogen hierin dus een bepaalde vorm van idealisme nastreven. Al blijven we zondige mensen die steeds Gods genade nodig hebben.

Ten slotte mogen we Christus ook concreet in ethische kwesties zoeken. De Rank en de Lunch stellen zichzelf bij ieder ethisch dilemma de vraag: wat zou Jezus in deze situatie gedaan hebben? God openbaart zich aan ons door Christus. Als gemeentes mogen we dus steeds Christus' wil zoeken, ook in een ethisch dilemma.

Richtlijnen

Nieuwe gelovigen in de gemeente hebben richtlijnen nodig. Deze richtlijnen worden niet gegeven om de vrijheid van mensen in te perken, maar zodat deze nieuwkomers leren kennen wat God van hen vraagt. We gaan voor een heteronome ethiek (van buiten onszelf gegeven). Om te kunnen groeien in christelijke waarden heeft men de richting van God nodig, de Bijbel die ons richtlijnen en christelijke waarden geeft, en een gemeenschap van discipelen die elkaar kan scherpen en bemoedigen. In een ethisch dilemma is het voor een gemeente belangrijk om richtlijnen en kaders te communiceren, en wat de gemeente haar visie op de situatie is.

Context

In ieder ethisch dilemma moet de context meegewogen worden. De afstand tussen de gesecculariseerde toetreders de kerk is groot. Het is dan ook belangrijk om hiermee rekening te houden. Daarnaast is ook iedere situatie uniek en moet met iedere situatie voorzichtig omgegaan worden.

Geduld

De gemeente moet richtlijnen communiceren aan een nieuwe toetreders in een ethisch dilemma. Deze richtlijnen kunnen echter vaak niet meteen gehaald worden door de nieuwe gelovige. Voor de zwakke (zoals Paulus de seculiere toetreders in Korinthe noemt) moet geduld en ruimte zijn om in levensstijl te kunnen groeien. Het groeien in levensstijl is een levenslang proces. Het is dus niet reëel om van een nieuwe toetreders te verwachten om meteen een levensstijl te hebben, zoals de

richtlijnen van de gemeente van hem/haar vragen. Iedereen in de gemeente zit in een proces van groei in geloof, waardoor de gemeente zeker met een nieuwe gelovige geduld moet hebben.

Groei- en oefenplek

We zagen dat de gemeente geduld moet hebben met seculiere toetreders. Nieuwe gelovigen moeten nog ontdekken hoe het christelijk leven eruitziet. Dit mag gebeuren in de gemeente als een soort van oefenruimte. In een liefdevolle dialoog in de gemeenschap mag men groeien in levensstijl. Er is ook ruimte voor discussie en het delen van verschillende meningen. Tot geloof komen is geen eindpunt, maar een beginpunt om steeds meer te groeien in de navolging van Jezus. Dit gaat met vallen en opstaan. Er is ruimte om fouten te maken. De nieuwe gelovige mag onder andere groeien in karakter (en in deugden). Bij een ethisch dilemma, moet niet alleen gekeken worden naar het specifieke dilemma, maar ook naar hoe de persoon (uit het ethisch dilemma) zich ontwikkelt en groeit in het geloof.

Samen

De gemeente is niet een plek van individuen, maar van een gemeenschap die samen als leerlingen Jezus volgt. Er is een gerichtheid op God en op elkaar. In een ethisch dilemma mag de persoon in kwestie niet uit het oog verloren worden. Er mogen wel richtlijnen worden gesteld, maar als het mogelijk is moet de persoon gewonnen worden voor de gemeenschap.

Onderlinge zorg

De gemeente moet een plek zijn van onderlinge zorg voor elkaar. Elkaar vermanen en aanmoedigen zouden aan de orde van de dag moeten zijn voor heel de gemeente. Als er een ethisch dilemma plaatsvindt in de gemeente is het dan ook makkelijker anticiperen voor de gemeentelieden, omdat het dan normaal is om voor elkaar te zorgen en het met elkaar te hebben over dergelijke kwesties.

5.2 Conclusie hoofdvraag

De hoofdvraag uit het onderzoek luidt:

Wat kan over ethische besluitvorming geleerd worden van de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede voor een gemeente die wil leren missionair present te zijn?

In het onderzoek hebben we gekeken naar hoe de Rank Leidsche Rijn en de Lunch Ede tot ethische besluiten komen. De focus lag in het onderzoek vooral op hoe de gemeentes omgaan met ethische dilemma's die voorkomen bij seculiere toetreders in de gemeente. Bijvoorbeeld: hoe wordt omgegaan met een net gelovig stel dat samenwoont en zich wil laten dopen? Nu zullen we kijken wat gemeentes die missionair present willen zijn kunnen leren over ethische besluitvorming van de onderzochte gemeentes.

Gemeentes die missionair present willen leren zijn, kunnen van de Rank en de Lunch het volgende leren over ethische besluitvorming: het is van belang om Christus als richting te nemen. Bij ieder ethisch dilemma is er gebrokenheid en is het kruis van Christus nodig. De gemeente probeert Jezus na te volgen en Jezus' wil te zoeken in een ethisch dilemma. De gemeente communiceert richtlijnen aan een nieuwe gelovige in een ethisch probleem. Daarbij kijkt de gemeente wel naar de context waar de toetreders in zit en is er geduld voor de toetreders om te groeien in levensstijl. Dit groeien gebeurt in een gemeente als oefenplek, met vallen en opstaan. Er wordt niet alleen gekeken naar het specifieke ethische dilemma, maar ook naar hoe de persoon zich ontwikkelt en groeit in het geloof. In een ethische kwestie wordt geprobeerd altijd de persoon op het oog te houden. De gemeente is een plek van onderlinge zorg voor elkaar, zodat ethische dilemma's makkelijk in een goede sfeer besproken kunnen worden.

5.3 Aanbevelingen

De hoofdvraag is beantwoord en gemeentes die missionair present willen leren zijn, hebben inzichten mee gekregen van de twee onderzochte gemeentes. Nu worden nog enkele praktische aanbevelingen gedaan aan deze lerende gemeentes.

(1) Zoeken naar Gods wil

Het is als gemeente belangrijk om als eerste de focus op God te hebben. Wat wil God met de gemeente? God laat zelf zien wie hij is door zijn zoon Jezus. Jezus Christus' kruis geeft aan ons een nieuw leven. We mogen Christus in alles zoeken ook in ethische besluiten. Als gemeente moeten we ook zoeken naar de richtlijnen die God aan ons geeft, door zijn Woord. God weet wat het beste voor ons is en daarom willen we ook zijn richtlijnen volgen. Een paar suggesties om ons te kunnen richten op wat God van ons wil:

1. Regelmatig wordt er over het kruis gesproken in de gemeente (in prediking en huisgroepen) en vieren we samen de maaltijd van de Heer. Daardoor blijft het besef dat we allemaal zondig zijn en dat zowel de nieuwe gelovigen als de 'doorgewinterde' gelovigen in de gemeente Jezus nodig hebben.
2. We vormen als gemeente visie op ethische onderwerpen. Er worden thema-avonden georganiseerd om na te denken over thema's. We lezen met elkaar in de Bijbel, bidden er samen voor en praten met elkaar over de onderwerpen. We zoeken samen naar de wil van God. Er is op deze thema-avonden ruimte voor gesprek en discussie, waarna we samen als gemeente proberen tot een visie komen.

(2) Naar buiten

Om de context van seculiere toetreders in de gemeente te begrijpen, moeten we als gemeente uit het kerkgebouw durven komen. Het is belangrijk dat we de 'wereldse' cultuur kennen, waar de nieuwe toetreders uit komt. We zagen dat een gemeente geduld moet hebben met nieuwe toetreders. De gemeente moet geduld hebben met de nieuwe bezoekers, zodat ze kunnen groeien in het geloof. Een paar suggesties om de cultuur beter te leren kennen, en ruimte en geduld te kunnen krijgen met de nieuwe gelovigen in de gemeente:

1. De kerk kan activiteiten organiseren om met niet-gelovigen in aanraking te komen. Het is mogelijk om als gemeente bijvoorbeeld mee te gaan helpen bij een voedselbank, of een kring voor zoekers in het geloof op te richten, om de mensen van buiten de kerk te leren kennen. Het is goed om dan als gemeenteleden te luisteren wat hun ideeën zijn over het leven. Op deze manier kunnen seculiere mensen meer begrepen worden en zal het makkelijker zijn om de leefwereld van seculiere toetreders beter te begrijpen.
2. Geef nieuwe bezoekers in de gemeente de ruimte. Het is soms beter om te luisteren dan te vertellen hoe het zit. Het gaat er eerst om dat nieuwe personen in de gemeente zich op hun gemak voelen. Daarna komt er ruimte om te gaan geloven en hoe het christelijk leven eruit ziet.

(3) Samen groeien

De gemeente is de plek om samen te oefenen in geloof. We kunnen elkaar uitdagen in het geloof als we elkaar kennen. In een vertrouwensbasis komt er ruimte om over bijvoorbeeld levensstijl te praten. Dan gaat het er niet om dat degene die al lang gelooft het beter weet, dan degene die net tot geloof gekomen is, maar is het een samen zoeken en achter Jezus aangaan. Ga als 'broeders en zusters' van de gemeente samen leven. Hier bedoel ik mee, samen het leven delen. Als we elkaar in de gemeente kennen wordt er een basis gecreëerd om het over serieuze zaken te hebben. Het wordt dan in een ethisch dilemma ook makkelijker om hierover in gesprek te gaan. Om deze verbondenheid met elkaar te kunnen vergroten en zo de ruimte voor onderlinge zorg te stimuleren een paar suggesties:

1. Ga na de dienst met elkaar als gemeente eten. Onder het eten komen gemakkelijk gesprekken op gang en kan de relationele band tussen gemeenteleden versterkt worden. Dit creëert ook de ruimte voor nieuw-gelovigen om vragen te stellen. Ook laat de gemeente hiermee zien dat geloven niet alleen gebeurt in een dienst met zingen, bidden en luisteren naar een preek, maar ook breder dan dit is.
2. Zet als gemeente in op huiskringen. Verdeel al de gemeenteleden onder in een kleine groep. In deze groepen kan men met elkaar persoonlijk praten over geloof en met elkaar betrokken zijn in elkaars levens.

5.4 Evaluatie

Na het onderzoek gedaan te hebben is het goed om nog even terug te kijken. Een kracht in mijn onderzoek is dat ik een antwoord gevonden heb op mijn centrale vraagstelling. Ik kom tot conclusies en praktische adviezen waar gemeentes die meer missionair willen zijn, hun voordeel mee kunnen doen. Over het algemeen ben ik tevreden over hoe mijn onderzoek is verlopen. Van de interviews heb ik genoten. Ik vond het interessant om verschillende perspectieven in gemeentes te horen en 'een kijkje te mogen nemen in de keukens' van de gemeentes. Ik vond het bijzonder om met een onderwerp bezig te zijn dat ik zelf aangedragen heb en daar ook de vrijheid in te krijgen van OKBI.

Er zijn twee punten in mijn onderzoek die ik een volgende keer anders had gedaan. Ik heb twee groepsinterviews met gemeenteleden gedaan. Deze interviews heb ik uiteindelijk niet gebruikt in mijn onderzoek. Ze staan wel in de bijlage van mijn onderzoek. Verder had ik meer bronnen kunnen gebruiken voor mijn onderzoek. Ik heb nu voor sommige stukken tekst één of twee bronnen gebruikt, maar dit had uitgebreider gekund.

Bibliografie

- Bakker, H. (2012). *Gunnende kerk: Kompas voor een waardegestuurde gemeente-ethiek*. Kampen: Brevier.
- Bonhoeffer, D. (2009). *Navolging*. Kampen: Ten Have.
- Bonhoeffer, D. (2012). *Aanzetten voor een ethiek*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Douma, J. (1999). *Grondslagen christelijke ethiek*. Kampen: Kok.
- Gill, R. (2006). *The Cambridge Companion To Christian Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gushee, D. P., & Stassen, G. H. (2003). *Kingdom ethics: Following Jesus in contemporary context*. InterVarsity Press: Downers Grove.
- Hauerwas, S. (2010). *Een Robuuste Kerk: de christelijke gemeente in een postchristelijke samenleving*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Hays, B. (1996). *The Moral Vision of the New Testament: A contemporary to new testament ethics*. New York: HarperCollins Publishers.
- Keller, T. (2014). *Centrum-Kerk: Het evangelie midden in je stad*. Franeker: Uitgeverij van Wijnen.
- Murray, S. (2004). *Church after christendom*. Milton Keynes: Paternoster Press.
- Nullens, P. (2006). *Verlangen naar het goede: Bouwstenen voor een christelijke ethiek*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Nullens, P. (2015). *Zorgen voor een eigenwijze kudde*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Paas, S. (2003). *De werkers van het laatste uur: de inwijding van nieuwkomers in het christelijk geloof in de Christelijke gemeente*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Stoppels, S. (2013). *Oefenruimte: gemeente en parochie als gemeenschap van leerlingen*. Zoetermeer: Boekencentrum.
- Timmis, S., & Chester, T. (2011). *Total Church: Evangelie en gemeenschap*. Amerongen: The Media Alliance.
- Verhoeven, N. (2011). *Wat is onderzoek: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Den Haag: Boom Lemma.